

Василь Педич,
Віталій Тельвак,
Вікторія Тельвак

**«Студії над організацією Львівської Ставропігії
від кінця XVI до половини XVII століття» –
історико-церковне дослідження Федора Срібного**

Vasyl Pedych, Vitaliy Telvak, Viktoriya Telvak

«Studies on the organization of the Lviv Stauropegic from late 16th until the first half of the 17th century» - historical-ecclesiastical research by Theodore Sribny

This article is dedicated to the historical and ecclesiastical studies of Theodore Sribny – one of representatives of the Lviv historical school of Hrushevsky and particularly to his work, named «Studies on the organization of Lviv Stauropegic during late 16th until the first half of the 17th c.». It has been concluded that the author managed to reconstruct several important pages of Lviv Dormition Brotherhood activity - an original form of national and cultural life in Ukraine at the turn of 16th and 17th c.

Keywords: Theodore Sribny, Stauropegic, Lviv Dormition Brotherhood

Розглядається історико-церковне дослідження представника львівської історичної школи М. Грушевського – Федора Срібного «Студії над організацією Львівської Ставропігії від кінця XVI до половини XVII століття». Зроблено висновок про те, що автору вдалося відтворити важливі сторінки діяльності такої оригінальної форми національно-культурного буття українського народу на переломі XVI і XVII ст., як реформоване львівське Успенське братство.

Ключові слова: Федір Срібний, Ставропігія, львівське братство

Федір Срібний був одним із учнів Михайла Грушевського, помітним представником його львівської історичної школи, котра стала фундаментом модерної української історіографії¹. А втім, і по сьогодні науковий доробок Ф. Срібного залишається малознаним – у вітчизняній історичній науці немає праць, де б його творчість виступала предметом самостійного історіографічного аналізу. Фактично невідомим на сьогодні є і внесок цього дослідника у вивчення львівської Ставропігії. Чи не

єдина згадка про історико-релігійні зацікавлення Ф. Срібного належить М. Капралю².

Протягом 1911–1912 рр. на сторінках «Записок НТШ» було надруковано працю Ф. Срібного «Студії над організацією Львівської Ставропігії від кінця XVI ст. до половини XVII ст.»³, підготовлену в історичному семінарі М. Грушевського⁴. На той час питання історії львівського Успенського братства взагалі і окремі проблеми отримання ним Ставропігії та його подальшої діяльності, зокрема, вже знайшли висвітлення в працях Д. Зубрицького, М. Костомарова, С. Соловійова, Н. Флерова, Я. Головацького, М. Кояловича, Н. Скабланевича, С. Голубева, О. Ефименко, І. Шараневича, К. Харламповича, А. Папкова, М. Грушевського, І. Крип'якевича, А. Криловського та інших.

Підводячи підсумок свого критичного аналізу, Ф. Срібний наголосив, що рецензована праця містить «такі помилки і такі прогалини, що задля них організація і діяльність львівського братства зістаються на дальше в тіні і чекають нового робітника»⁵. Тож Ф. Срібний і став тим «новим робітником», котрий взявся заповнити зауважені ним прогалини попередника, виправити помилки та «...представити взагалі організацію львівської Ставропігії в першій половині XVII в. і... не лише на підставі актів опублікованих, але і нового джерельного матеріалу, зокрема документів магістрату м. Львова»⁶.

За дорученням свого вчителя, Ф. Срібний підготував для «Записок НТШ» розлогу рецензію на працю А. Криловського⁷, в котрій доволі критично оцінив рецензовану роботу, наголосивши, що «...автор не опанував і зовсім не використав матеріалу і літератури до львівського братства, борше написав свою працю, як вступні статі до виданих ним документів [...] вона не має жодної вартости»⁸. Слід зауважити, що деякі сучасні дослідники вважають, що така оцінка є не зовсім об'єктивною. Так М. Капраль, зазначаючи певні недоліки цієї праці (багато повторів, відсутність історіографічного огляду проблеми тощо), зауважує, що «за широтою охоплення матеріалу монографія А. Криловського є найфундаментальнішою»⁹. На працю А. Криловського покликався в своєму дослідженні І. Франко¹⁰.

Розпочинається дослідження констатацією того, що 1 січня 1586 р. антиохійський патріарх Йоаким, повертаючись з Москви через Львів на схід, видав перший статут львівського братства. З огляду на те, що

згаданий статут був загальновідомим, автор звернув увагу лише на найважливіші його постулати. Зокрема він відзначає, що згідно з статутом, братство має «творити діла милосердя», допомагаючи убогим, сиротам, хворим, вдовам, тим, хто попав в полон, хто постраждав через пожежу і т. п. Доступ до нього вільний для осіб всякого стану і міщан, передміщан, шляхти, і «посполитих людей». Кожний братчик мав дати вступний внесок шість грошей. Зібрання братства мали відбуватися щотири неділі і за кожним разом всі повинні сплатити по пів гроша. Щороку браття вибирають з-поміж себе чотирьох старших братів, котрі управляють справами братства, а через рік складають свої повноваження, прозвітувавши про свою діяльність. Скринька братства має бути у старшого брата, а ключ від неї у молодшого. Відмовлятися від уряду старшинства без належної причини не можна, «під карою трех безмінів воску». Караються сплатою певної кількості воску або короткочасним ув'язненням у вежі Успенської церкви ті, хто «обидить другого брата», не приходить на засідання, без поважної причини не з'явився «на погріб померлого брата», якого повинні всі члени братства супроводжувати із свічками «до гробу». Категорично заборонялося «виносити тайну братських нарад за поріг братського дому». Старший брат «чести ради» отримує за свої провини в два або три рази більшу кару, ніж молодший. Браття судяться своїм власним судом під час своїх засідань; у випадку невиконання присуду протягом чотирьох неділей, священник відлучає «непослушного» від церкви. Його навіть єпископ не може благословити до того часу, доки він не покориться братству.

Братство надає матеріальну допомогу своїм членам «в часі слабкості або зубожіння», воно надає їм грошові позички, при тому браття не повинні лихварити і позичати мають не тим, хто хоче стати багатшим, а тим, що дійсно «терплять недостаток». По своїх засіданнях браття мають читати святі книги¹¹. Кожний з них вписує імена свого батька і матері і всіх померлих з родини в братський помяник, а священник Успенської церкви має його читати «по утрени і по вечірні, в дні пам'ятні і у великий піст по уставу церковному». На кожний рік має бути дві літургії за все братство «зздравная і памятная» тощо¹².

Окрім цього, Ф. Срібний зауважує, що патріарх Йоаким визнав львівському братству право старшинства над іншими братствами, а також дав йому «надзір над моральностию» не лише світських людей, а навіть

духовенства і доручив доповідати про їхні провини єпископу. «А коли б єпископ не поступав по правилам святих отців і апостолів і пішов против закону, то такому єпископові най противляться всі, як ворогові істини»¹³, – наголошує статут.

Молодий дослідник ставить конкретне запитання: «Що було причиною сего прямо революційного кроку, який так дискредитував владу місцевого владики в супереч канонам східної церкви?»¹⁴. Він зауважує, що більшість попередніх дослідників, котрі займались історією львівського братства, або дотично торкалися цієї теми, вважали, що саме це вилучення братства з-під влади львівського єпископа Гедеона Балабана стало причиною тривалої боротьби між ними. Ф. Срібний не заперечує, що отримані прерогативи братства загострили конфлікт між обома сторонами, але він переконаний, що «конфлікт сей виник ще до приїзду патріарха Йоакима у Львів»¹⁵. Він ретроспективно простежує генезу конфлікту ще з єпископом Арсенієм Балабаном в середині XVI ст. за монастир св. Онуфрія та ін. В багатьох петиціях братчиків, що походять від 90-х років XVI ст., згадуються ці «мучительства балабанські» і присутня ненависть до всього «балабанівського роду». Ці петиції, грамоти та інші документи братства «з вичесленням кривд» історик наводить на доказ того, що боротьба з Гедеоном Балабаном, сином Арсенія, почалася не з часу приїзду антиохійського патріарха до Львова, а велася вже задовго до цього.

На підставі актових документів магістрату Львова (він їх оцінює, як «віродостойні») Ф. Срібний намагається з'ясувати першопричини тої запеклої боротьби. Гедеон Балабан виступив із звинуваченнями на адресу братчиків Івана Красовського та Луки Губи, що вони «відважилися понижити його єпископську гідність пашквілями і погіршливими листами» та «складали о нім рими і розголошували їх». Їх спір з єпископом розглядався львівськими «консулами» в липні 1589 р., в ході якого братчики заявили, що «справа ся за давнена», бо вже минуло чотири роки, як вона розпочалася. Історик вираховує, що до конфлікту між ними дійшло ще в 1585 р., тобто ще до приїзду патріарха Йоакима. Правда, він зауважує, що «... того рахунку не можна брати цілком математично, але все таки сі звістки вистарчають, щоби в формі гіпотетичній висказати погляд на неприязні відносини між братством і єпископом... перед приїздом патріарха Йоакима до Львова»¹⁶. Дослідник наводить вражаючі факти бо-

ротьби, яка з часом тільки розпалювалася. В часі перебування патріарха у Львові єпископ Г. Балабан наказав своїм слугам бити І. Красовського в присутності Йоакима, котрий, боронячи братчика, дав йому вчепитися за свій одяг¹⁷. Тому він переконаний, що братство природно скористалося перебуванням у місті патріарха, щоб звільнитися від влади єпископам. «Якби перед приїздом патріарха Йоакима, – пише Ф. Срібний, – між братчиками і єпископом був супокій, як дотепер в історичній літературі приймається, то ані патріархові, ані братчиками не було би навіть впало на думку увільнити їх з під юрисдикції єпископа. Такого прецеденту в православної церкви вони не мали, ані канони східної церкви таких виїмків не знали»¹⁸. На питання про те, кому належала ініціатива цієї постанови, історик дає категоричну відповідь – братству. Він заперечує тезу А. Криловського, що Йоаким був «хорошо ознакмен з печальним положением дел в православной церкви» і тому провів реформу братства. На його переконання, патріарх, який їхав за милостинею до Москви, ніяких планів реформи церкви не мав. Слідів його зносин з «Русею не маємо жадних», стверджує дослідник, а короткого перебування у Львові «ще не вистарчить, щоби з тутешніми відносинами добре запізнатися і винайти лікарство для них». Ф. Срібний стверджує, що патріарх Йоаким не проводив ніякої реформи братства, а тільки «апробував реформаційні змагання самих брацтв»¹⁹. Мало того, він закидає Йоакимові, як і східним патріархам взагалі, відсутність «такту і розуміння справ української церкви». «Се вилученя брацтва з під духовної власти, – наголошує Ф. Срібний, – було з його сторони кроком дуже нерозважним, бо загостило конфлікт брацтва з єпископом до небувалих розмірів»²⁰. Те, що в своїх грамотах, особливо пізніших, братчики приписували ініціативу надання Ставропігії патріархові Йоакимові, на його переконання, не має ніякого значення, просто цим вони хотіли показати, що за ними стоїть авторитет східних патріархів. Так само пізніше приписували патріархові Йоакимові ініціативу відкриття культурних інституцій, зокрема братської школи. Покликуючись на спеціальне дослідження К. Харламповича, Ф. Срібний стверджує, що ініціатива відкриття братської школи повністю належить львівському братству.

Підводячи підсумок історії звільнення братства від єпископської влади, дослідник говорить про засадничу зміну його «хартії», яка відкрила «нову фазу діяльності». Він наголошує, що участь патріарха Йоакима

в реформі братства мала лише «формальне» значення, так само як і надання йому права Ставропігії константинопольським патріархом Єрмією було лише «новою санкцією тих прерогатив, які вже знаходилися в статуті 1586 р.»²¹.

Зіставляючи надруковані джерела про кількісний склад братства до середини XVII ст. з даними актових книг, Ф. Срібний уточнює його чисельність, звертає увагу на деякі неточності та помилки в реєстрах, намагається з'ясувати, з яких причин їх допустили братські писарі. Він розпочинає свій аналіз з реєстрів 1586, 1589 років, зазначаючи, що «перший реєстр має найбільшу вартість». З нього видно, що на момент реорганізації братство налічувало 12 членів. Історик подає імена «сих фундаторів»: Степан Мороховський, Олексій Малечкий, Тома Бабич, Дмитро Красовський, Василь Кдешицький, Дорофій Саприка, Тома Атанасевич, Лука Губа, Юрій Рогатинець, Іван Рогатинець. Другий реєстр містить вже 14 членів, де серед нових братчиків з'являється Констянтин Корняк. Ф. Срібний наголошує, що реєстр 1586 р., пізніше мав для братчиків особливе значення, бо був пов'язаний з іменем патріарха Йоакима. Це була велика честь належати до фундаторів братства.

Дослідник проаналізував списки братства за 1590, 1591, 1597, 1601 рр... Він обчислив загальну кількість братчиків на початок XVII ст., яка склала 58 осіб²², але, на його думку, реєстр 1601 р. «не докладний, бо ...містить він теж імена братчиків, яких вже на світі не було»²³. Історик намагається з'ясувати причини неточностей в реєстрах. Його припущення, що братський писар, можливо, новий, «міг не знати всіх братчиків», виглядає не переконливим, оскільки чисельність братства не була значною. Інша версія, що «писар міг і свідомо вписати в каталог імена померлих братчиків для ушанування їх пам'яті» є більш ймовірною²⁴.

Для 30-х років XVII ст. він наводить братський каталог за 1633 р., котрий налічував 36 членів. Для 40-50-х років сесійні протоколи братства не дали можливості обчислити його загальної кількості, оскільки вони подавали лише імена братчиків, які не були присутні на зборах. Ф. Срібний знову виправляє допущену помилку, тепер в реєстрі 1650 р., який містив 22 імені. Він наголошує: «...Коли приглянемось сим іменам ближше, побачимо між ними братчиків знаних нам з своєї діяльності з кінця XVI ст. і на початку XVII ст., як Красовський, Николай Добрянський, Андрей Бідлага, Лукаш Бартникевич і т.д. Навіть

деякі братчики з другої четвертини XVII ст. поміщені в сім реєстрі вже в 1650 р. не жили»²⁵.

Підводячи підсумок своїм підрахункам, історик констатує, що не для всіх років досліджуваного періоду можна «означити» число братчиків, але він переконаний, що «той матеріал, яким розпоряжаємо, вистарчає для пізнання сеї скількості в загальних рисах». Ця кількість, як впливає з його підрахунків, була не значна. Чому? На його думку, передовсім тому, що в тих роках чисельність українців у місті Львові була мала, а передміщан в братстві було не багато. Він зазначає, що «домів руських» в місті в 1609 р. було лише 18, а «така мала скількість Русинів-власителів відбивалася і на контингенті брацтва»²⁶. Окрім цього, дослідник звертає увагу і на «спеціальні причини», пов'язані з важкими умовами життя, коли швець чи кравець «провадив тяжку боротьбу о істнованє» і не мав можливості і часу займатися справами братства, а давав лише складки, коли було потрібно. Він також припускає, що братська присяга, котра була обов'язковою умовою для вступу в братство, могла «не одного відстрашити від нього». Для прикладу він наводить відмову Степана Ляшковського в 1633 р. «зложити обіт». Він висловлює здогад, що присяга перед хрестом із запаленими свічами могла йому видатися страшною. На доказ того, що ця присяга була в певній мірі «відстрашаючою», Ф. Срібний наводить лист константинопольського патріарха Тимофія, написаний до львівських братчиків у вересні 1620 р. В ньому він називає «братський обіт» при вступі в братство «проклятством страшним» і дає розгрішення як живим, так і померлим братчикам, що «в тім гріху померли»²⁷. Хоч на це не було виразних вказівок, історик припускає, що лист патріарха з'явився у відповідь на скарги та прохання щодо знесення присяги, щоби полегшити вступ до братства. Дослідник свідомий того, що «братський обіт» був лише «одною з підрядних причин малої скількості братства, головна причина то нечисленність українського елемента в самому місті»²⁸.

Гідне подиву, наголошує Ф. Срібний, є те, як могла така невелика кількість братчиків розгорнути широку діяльність в кінці XVI – на початку XVII ст. На його думку, це пояснюється тим, що «історія львівської Ставропігії тісно зв'язана з історією всіх львівських Русинів». В час обмеження їх прав мусили вони для власного захисту допомагати матеріально і часто навіть брати участь в діяльності інституції, «що так

завзято ставала в їх обороні». Отже, вважає він, братчики були лише об'єднуючим центром, поза яким стояло «ціле українське населення так в самім місті, як і в обох передмістях, галицькім і краківськім, де український елемент... був значно чисельнішим»²⁹. Історик переконаний, що Ставропігія постала на основі саме львівського Успенського братства, тому що саме в ньому були сконцентровані «поважні патриції міста», котрі мали «вищу ступінь освіти і заможності».

Розділ своєї студії про діяльність греків у братстві Ф. Срібний полемічно скеровує проти праці польського історика В. Лозинського про нотириціат і міщанство Львова, заперечуючи його висновок про «перворядну» роль іноземців, зокрема греків, в діяльності Ставропігії³⁰. Український історик переконливо доводить, що багаті греки підтримували братство матеріально, але не брали активної участі в безпосередній, щоденній його роботі.

Перше місце тут належить К. Корнякту, котрий власним коштом збудував при братській церкві вежу, названу його ім'ям і виділив значні кошти для побудови нової церкви³¹. В 1603 р. він записав на користь братства «дві легації по 2000 зл.». Не дивно, наголошує Ф. Срібний, що братчики поховали «тіло свого добродія» в криптах братської церкви і з вдячністю шанували його пам'ять в пізніших часах.

Історик зробив підрахунки більших пожертвувань на братство і встановив, що з кінця XVII ст. «грецькі легації виносять загальну суму 10 500 зл., а українські суму 11 100 зл. (до речі, серед них він згадує пожертвування гетьмана П. Сагайдачного – 1 500 зл.). Правда, він справедливо зауважує, що при порівнянні цих сум необхідно врахувати «здешевіня гроша в Польщі». «Вартість злогого сильно упала, – пише дослідник, – а тим самим легації Корнякта з початку XVII ст. мали далеко більше значення, ніж та сама сума в половині XVII ст.»³².

Ф. Срібний ставить закономірне питання про те, чому греки та православні, навіть з інших країн, «спішили з матеріальною допомогою брацтву»? На його думку, «як на заході в часи реформації католики і протестанти підпирали своїх одновірців в других державах, так на сході церков православна становить одну цілість. Релігія є тою інституцією, котра лучить в тих часах народи з різних країв». Львівське Успенське братство, стверджує він, було найважливішою твердинею православних, найбільше висуненою на захід, його піднесення або упадок були

загальною справою православної церкви. «Звідси, – пише Ф. Срібний, – накликування православних ієрархів до несення матеріальної помочи брацтву, тим пояснюється факт, чому Греки так радо вступали до брацтва». Але, зауважує історик, греки не тільки «підпирали» братство матеріально, а й часто «користали» з його допомоги. Він наводить багато конкретних прикладів такої допомоги. Зокрема, в 1630 р. братство врятувало з в'язниці Янія Афендика, котрий був ув'язнений за борги, сплативши їх³³. Для греків, що жили у Львові, далеко від рідної землі, і зазнавали якогось нещастя чи попали в невідрадні матеріальні обставини, зауважує дослідник, «брацтво було інстанцією дуже близькою».

Підводячи підсумки («реасумуючи ...попередні звістки») Ф. Срібний наголошує, що «... з кінця XVI в. місцевий український елемент, живучи у вічному гнобленні зі сторони магістрату, ...не був здібний провадити з противниками боротьбу загальними способами, за те проявив він велику силу у внутрішній діяльності і сотворив у Львові оден з найважніших центрів культури на українських землях»³⁴. Він вважає, що кульмінаційної точки діяльність львівської Ставропігії досягла в кінці XVI – на початку XVII ст., заперечуючи тезу А.Криловського про те, що пік її діяльності припадає на 20-30-ті роки XVII ст.³⁵.

Зупиняється дослідник і на ролі львівських ремісників у діяльності братства. Найбільше це виявилось в їхній активній участі у різних складках, які давали передміські парафії на заклик братства. Аналізуючи різні протестації, історик зазначає, що українські ремісники «терпіли ріжні кари зі сторони католиків і магістрату за то, що не хотіли ходити до костела»³⁶.

Для прикладу, він описує важкий шлях братів Юрія та Івана Рогатинців до сідярського цеху. Цех вимагав від них документ, в якому було б зазначено, де вони навчилися свого ремесла. Ту обставину, що «вони не були вишколені в варстаті, лише власною пильністю набули се знане», намагалися формально використати, щоб закрити їм доступ до цеху. Радецькі акти згадують пробний виріб братів Рогатинців, який вони представили на суд церковних майстрів і райців. Це був «новый рід сідла», так званий «козацький», який вразив своєю довершеністю всіх присутніх і дав можливість його творцям вступити до об'єданого цеху сідлярів, римарів та підпружників. Але ще довгий час ішли судові позови і процеси, в котрих представники цеху заявляли, що «Рогатинці

грецької релігії і якби они лишилися в цеху се було би новиною і нарушенням привілеїв майстрів католиків»³⁷. Магістрат, розглядаючи позов Рогатинців, спочатку став на їх сторону, покликаючи на королівський декрет 1580 р., котрий наказував приймати передміщан до цехів, особливо тих, що вели до міста новий рід ремесла. Ф. Срібний наголошує, що «така ухвала магістрату, як здавалося, представляє в іншому світлі знані до тепер в літературі упослідження – Русинів у Львові як пересадні»³⁸. Але, зауважує він, таке рішення магістрату було лише одним епізодом процесу, що тривав не один рік. Насамкінець, магістрат прийняв ухвалу в тій самій справі, суттєво обмеживши права майстрів Рогатинців, що змусило їх оскаржувати рішення цеху і магістрату в королівському суді. На основі архівного матеріалу дослідник простежує подальший перебіг справи, яка декретом Жигмонта III від 1600 р. вирішилась на користь братчиків, але їм дозволено тримати «учеників і товаришів лише католиків», заборонено навчати українців і навіть власних синів³⁹. В кінці XVI – в половині XVII ст. ядром львівського братства стало православне міщанство, зосереджене в мурах міста біля Успенської церкви. Внаслідок своєї консолідації, саме воно стало «опорою в боротьбі за релігійну і національну рівноправність» українців м. Львова.

Отже, можемо констатувати, що дослідження молодого галицького історика суттєво поглибило осмислення такої оригінальної форми національно-культурного буття українського народу на переломі XVI–XVII ст., яким було реформоване львівське Успенське братство. На це звернув увагу вже науковий керівник молодого вченого, твердячи, що згадана розвідка Ф. Срібного є достатньою підставою для здобуття ним докторату: «Автор старанно використовує друкований матеріал і доповняє його приступним йому архівальним. [...] Коли місцями стрічаються не досить умотивовані виводи, то в сумі треба признати, що автор переважно добре освітлює різні сторони життя брацтва, виясняє значінне місцевого українського міщанського елемента в заснуванні і розвою брацтва і ті засоби, котрими воно при тім розпоряджало. Як докторська дисертація, праця ся заслугує вищої відзначаючої ноти»⁴⁰. Доволі високої думки про працю Ф. Срібного і наші сучасники. Так, М. Капраль вказує, що учень М. Грушевського, залучивши до наукового обігу різнопланові матеріали з магістрату м. Львова, написав «грунтовну розвідку, котра підняла нові недосліджені пласти історії братства»⁴¹.

Звісно, не всі сторони діяльності львівського братства знайшли належне відображення в розвідці Ф. Срібного, зокрема, в ній майже відсутній культурно-освітній аспект. Про це, зрештою, знав і сам автор, висловлюючи намір дослідити культурно-освітню роботу братства в окремій студії⁴², але драматичні події Першої світової війни не дали можливості реалізувати цей задум.

- ¹ Педич В. Львівська історична школа Михайла Грушевського (1894-1914 рр.). – Івано-Франківськ, 1997. – 208 с.
- ² Капраль М. Історіографія Львівського Успенського братства // Україна в минулому. – Вип. I. – Київ. – Львів, 1992. – С. 66-67.
- ³ Срібний Ф. Студії над організацією львівської Ставропігії від кінця XVII ст. // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка (далі – ЗНТШ). – Львів, 1911. – Т. 106. – С.25-40; 1912. – Т.108. – С. 5-38; 1912. – Т. 111. – С. 5-24; 1912. – Т. 112. – С. 59-73; 1913. – Т. 114. – С. 25-56; 1913. – Т. 115. – С. 29-74.
- ⁴ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 26. – Оп. 15. – Спр. 609 (Головний каталог студентів). – Арк. 188; Спр. 611 (Головний каталог студентів). – Арк. 205; Спр. 612 (Головний каталог студентів). – Арк. 230.
- ⁵ Срібний Ф. Рец. на: Криловський А. Львовське Ставропігійне братство. – К., 1904 // ЗНТШ. – Львів, 1907. – Т. 75. – С. 191.
- ⁶ Срібний Ф. Студії над організацією львівської Ставропігії... // ЗНТШ. – Т.106. – 1911. – С. 25.
- ⁷ Срібний Ф. Рец. на: Криловський А... – С. 171-195.
- ⁸ ЗНТШ. – Т. 75. – С. 191.
- ⁹ Капраль М. Історіографія львівського Успенського братства... – С.64.
- ¹⁰ Франко І. Історія української літератури // Франко І. Я. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 40. – К., 1982. – С. 255.
- ¹¹ Ф. Срібний ніяким чином не виявив своєї рефлексії на цей пункт статуту. Деякі дослідники вбачали тут безпосередній вплив реформації, наголошуючи, що духівництво було позбавлене монопольного права на тлумачення Святого письма (див.: Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XVI-XVIII ст. – К., 1966. – .208-209). Інші заперечують це, стверджують, що такі права братства не слід розглядати з реформаційної точки зору. Православна церковна традиція не суперечила широкій участі мирян у справах церкви (див. Капраль М. Брати Рогатинці – старійшини Львівського Успенського братства // Україна в минулому. Вип. II. – Київ–Львів, 1992. – С.53).
- ¹² Див.:Срібний Ф. Студії... // ЗНТШ. – Т. 106. – С. 26-27.
- ¹³ Там само. – С. 27.

- ¹⁴ Там само.
- ¹⁵ Там само. – С. 28.
- ¹⁶ Там само. – С. 29.
- ¹⁷ Про тривалий конфлікт братства з єпископом Гедеоном Балабаном, пише І. Франко, зокрема він зазначає, що в 1588 р. він настільки загострився, що Г. Балабан відлучив від церкви Івана Красовського та Юрія Рогатинця. На прохання братства справу вирішував патріарх Єремія, котрий в серпні 1589 р. зняв з них відлучення і дозволив їм вільний вступ до церкви (див.: Франко І. Я. Історія української літератури // Зібрання творів: у 50 т. – К., 1982. – Т. 40. – С. 251-255).
- ¹⁸ Срібний Ф. Студії... // ЗНТШ. – Т. 106. – С.30.
- ¹⁹ Там само.
- ²⁰ Срібний Ф. Студії... // ЗНТШ. – Т. 106. – С. 31.
- ²¹ Там само. – С. 32.
- ²² Там само. – С. 33.
- ²³ Там само. – С. 34.
- ²⁴ Там само. – С. 34.
- ²⁵ Там само. – С. 37.
- ²⁶ Там само. – С. 38.
- ²⁷ Там само. – С.39.
- ²⁸ Там само. – С. 40.
- ²⁹ Там само.
- ³⁰ Lozinski W. *Patrycyat i mieszczaństwo Lwowskie w XVI i XVII wieku.* – 1902. – Lwow. – S. 315-330.
- ³¹ Срібний Ф. Студії... // ЗНТШ. – Т. 108. – С. 33. Після пожежі Успенську церкву відбудовували протягом 1591-1629 рр.
- ³² Там само. – С. 34.
- ³³ Там само. – С. 35.
- ³⁴ Там само. – С. 37.
- ³⁵ Срібний Ф. Рец. на: Криловський А. Львовське Ставропігійне братство... – С. 172.
- ³⁶ Там само. – С. 67.
- ³⁷ Там само. – С. 70.
- ³⁸ Там само.
- ³⁹ Там само. – С. 69-76. Ф. Срібний нічого не пише про вплив Ю. Рогатинця, за словами І.Франка, «... чоловіка високоосвіченого і незвичайно енергійного, завзятого противника тодішнього здеморалізованого духовенства» (див. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Франко І.Я. Зібрання творів: у 50 т. – Т. 41. – К., 1984. – С. 231), на діяльність братства. І. Франко наводить слова молдавського воеводи, котрий в листі до братчиків,

кепкуючи, закидає їм, що вони Рогатинця мають за «пророка». Оцінюючи його діяльність на культурно-освітній ниві, І. Франко наголошував, що «... він ставив заснування шкіл і друкування книжок вище за будівлення церков і обдарування монастирів» (див.: Франко І. З історії Брестського собору 1596 р. // Франко І. Я. Зібрання творів: у 50 т. – Т. 46. – Кн. II. – К., 1986. – С. 219). На жаль, поза увагою Ф. Срібного залишився приїзд І. Вишенського в 1605 р. до Львова та його полеміка з Ю. Рогатинцем, котра значно поглиблює можливість пізнання особи старійшини львівського Успенського братства (див.: Франко І. Іван Вишенський і його твори // Франко І. Я. Зібрання творів у 50 т. – Т. 30. – К., 1981. – С. 131-139.);

Капраль М. Історіографія Львівського Успенського братства // Україна в минулому. Вип. I. – Київ-Львів, 1992. – С. 66. В коментарях матеріалів до біографії Івана Красовського М. Капраль декілька разів покликується на працю Ф. Срібного – див: Капраль М. Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574-1614 рр. // Україна в минулому. – Вип. IV. – Київ-Львів, 1993. – С. 127, 130, 131.

⁴⁰ ДАЛО. – Ф. 26. – Оп. 15. – Спр. 727 (Протоколи про складання докторських іспитів і висновки про докторські дисертації). – Арк. 188.

⁴¹ Капраль М. Історіографія Львівського Успенського братства // Україна в минулому. – Вип. I. – Київ-Львів., 1992. – С. 66. В коментарях матеріалів до біографії Івана Красовського М. Капраль декілька разів покликується на працю Ф. Срібного – див: Капраль М. Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574-1614 рр. // Україна в минулому. – Вип. IV. – Київ-Львів, 1993. – С. 127, 130, 131.

⁴² Срібний Ф. Студії... // ЗНТШ. – 1913. – Т. 115. – С. 76.